

Arkivsak-dok. 24/00315-13
Saksbehandler Kristin Melkild Avset

Saksgang	Møtedato	Saksnr
Fylkesutvalg	03.06.2024	66/24

Svar på høring - Riksantikvarens håndverkstrategi

Innstilling:

Fylkesutvalget gir slikt høringssvar til Riksantikvarens håndverkstrategi:

1. Satsingene og målsettingene for strategien virker gjennomarbeidede, riktige og relevante, med grep som også treffer Finnmark.
2. Det er viktig med differensierte tiltak ut fra de ulike behov rundt om i landet. Mangelen på relevant håndverkskompetanse i Finnmark er kritisk, og vi har ingen etablerte bygningsvernssentre eller liknende læringsarenaer som kan bidra til å bøte på mangelen.
3. Det er også viktig at det jobbes videre med det tverrsektorielle arbeidet, for å sikre næringsutvikling samt kompetanseheving i skoleverket.
4. Handlingsplanen som skal utarbeides bør inneholde konkrete tiltak for å bedre forholdene for kulturarven til urfolk og nasjonale minoriteter, herunder kvensk og norsk-finsk byggeskikk.
5. Handlingsplanen bør også vise hvordan satsingen skal driftes, og hvilke ressurser som settes av nasjonalt til dette.

15.05.2024

Øystein Ruud
Fylkeskommunedirektør

Vedlegg

Riksantikvarens håndverksstrategi - Utsendelse av høring
Høringsutkast Riksantikvarens håndverksstrategi

Bakgrunn

Riksantikvaren er i ferd med å utarbeide nye bevaringsstrategier som ledd i ny nasjonal politikk på kulturmiljøfeltet. Bevaringsstrategiene skal være verktøy for vern og utvikling av prioriterte kulturmiljøer.

For å ta vare på kulturarven trengs relevant håndverkskunnskap, og Riksantikvarens håndverksstrategi er nå på høring, med høringsfrist 14. juni 2024. Saken fremmes for at fylkesutvalget skal vedta Finnmark fylkeskommunes høringsuttalelse.

Beskrivelse

Behovet for en håndverksstrategi er forankret i Meld.St 16 (2019-2020) *Nye mål i kulturmiljøpolitikken*.

Riksantikvarens håndverkstrategi skal bidra til at eiere og forvaltere av fredete og verneverdige bygninger, anlegg og fartøy har tilstrekkelig og stabil tilgang på håndverkere med relevant kompetanse om tradisjonelt håndverk og istandsetting. I deler av landet er det svært krevende å få tak i håndverkere med rett kompetanse og tilstrekkelig kapasitet.

Riksantikvaren viser også til en økning i antall klimarelaterte skader på kulturmiljø. Dette bidrar til å øke behovet for håndverkkompetanse, og stiller krav til faglig utvikling for å forstå det nye skadebildet og konsekvensene av et klima i endring.

Handverksutvikling er et sektorovergripende tema. Både næring-, utdanning-, kultur- og miljøsektorene har interesser i, ønsker og behov for utviklingen av håndverksfagene. Å finne felles satsningsområder, mål og tiltak, avhenger av et godt samarbeid mellom ulike aktører med interesser i feltet.

Riksantikvaren ber spesielt om tilbakemeldinger på om satsingene og målsettingen for strategien er riktige og relevante. Riksantikvaren foreslår at strategien har følgende satsinger:

- Håndverkkompetansen og -kapasiteten skal styrkes
- Flere bedrifter med relevant kompetanse skal ta oppdrag på kulturminner og kulturmiljø
- Erfaringsbasert kunnskapsutvikling og forskning skal styrkes

Vurdering

Satsingen på å øke håndverkskapasiteten og -kompetansen, er i tråd med Finnmark fylkeskommune og Sametingets regionale plan for kulturminner og kulturmiljø i Finnmark 2017-2027, der det overordnede målet for kulturmiljøforvaltningen er at «*kulturminners og kulturmiljøers historiske verdier og bruksverdier aktiveres i samtiden og bevares for kommende generasjoner*».

For å bevare kulturarven, trenger vi kompetente hoder og hender til å vedlikeholde og sette i stand verneverdige bygninger, anlegg og fartøy. Finnmark fylkeskommune har i flere år og i relevante sammenhenger påpekt overfor Riksantikvaren at mangelen på tilstrekkelig håndverkskompetanse i Finnmark er krevende overfor fredete og verneverdige bygninger, anlegg og fartøy.

Tidligere tilbakemeldinger til Riksantikvaren i arbeidet med strategien, har gått på at det er ulike forhold i ulike deler av landet, og det vil være essensielt med differensierte satsinger for å nå målet om at dette skal forbedre forholdene i hele landet.

Det er lovende at det allerede i innledningen påpekes at det er stor mangel på håndverkere spesielt i Nord-Norge, og at det framheves at håndverksmangelen er kritisk når det gjelder kompetanse på ivaretagelse av urfolk og nasjonale minoriteters kulturminner. I Finnmark er det mange samiske og kvenske kulturminner som forvaltningen, ved fylkeskommunen og Sametinget, har ansvar for å ivareta.

Innspill til satsingene:

Strategisk satsing 1: Håndverkkompetansen og -kapasiteten skal styrkes

Her påpekes det igjen fra Riksantikvaren at dette skal gjelde hele landet, noe som er viktig for at strategien skal nå målet. Det er bra at håndverksmangelen i Sápmi framheves, da dette har store konsekvenser for de samiske kulturminnene. Det vil i tillegg gjelde for de kvenske og norsk-finske kulturminnene som ligger i samme område.

Fokuset på samhandling mellom utdanning, kulturminnevernet og byggenæringen er svært positivt, og kan få gode ringvirkninger. For å styrke kunnskapen om tradisjonshåndverk i videregående skoler, og utvikle lærlingordningen trengs det ekstra ressurser, og det er ønskelig at Riksantikvaren har fokus på dette i handlingsprogrammet som kommer.

Det er ingen opplæringsarenaer med høyere utdanning innen temaet i Finnmark, og man må i første omgang satse på ikke-formelle opplæringstiltak. Dette kan gi ønske om mer kunnskap, og på sikt stimulere til høyere utdanning. Det bør også vurderes om det burde settes av midler for en stipendordning til å dekke reisekostnader til de utdanningsinstitusjoner som finnes andre steder i landet. I Finnmark er det heller ingen fartøyvern- eller bygningsvernssenter, som kunne fungert som opplærings- og kompetansearena.

Strategisk satsing 2: Flere bedrifter med relevant kompetanse skal ta oppdrag på kulturminner og kulturmiljø

Deler av byggebransjen er i omstilling i dag, og andelen nybygg går ned. Samtidig som det pekes på at man må ta vare på flere bygninger, og satse på ombruk og sirkulærøkonomi. Dette krever økt kunnskap om gamle byggeteknikker og tilpasning til ny bruk og nytt klima. I framtida vil flere i byggebransjen måtte jobbe mer med gamle bygninger og anlegg enn med nybygg. Derfor er det viktig at kompetansen økes på dette feltet, slik at moderne materialer og metoder ikke brukes feil på gamle bygninger.

Økt satsing på kompetanseheving blant flere bedrifter vil også gi bedriftene flere bein å stå på, og tilgang til et bredere marked, noe som vil være positivt for næringsutvikling i Finnmark, og gjøre bransjen mer robust i et langsiktig perspektiv.

Når fylkeskommunen fordeler tilskudd til fredete og verneverdige bygninger, anlegg og fartøy fra statsbudsjettets kap. 1429, settes det krav om at utførende har relevant kompetanse og har kjennskap til antikvariske prinsipper, som å ta vare på mest mulig, bruke samme materialer, teknikker og verktøy som opprinnelig, og å erstatte likt med likt.

Dette kan være et insentiv for håndverksbedrifter som ønsker å satse på tradisjonelle byggemetoder, til å ta kurs og øke kompetansen for å kunne ta slike oppdrag. I forvaltningen merkes det godt at det er få kvalifiserte aktører, og når eiere av fredete og verneverdige bygninger, anlegg og fartøy henvender seg for å få faglige råd om istandsetting og hvor de kan finne kompetent arbeidskraft til å utføre arbeidet, er det ikke mange å vise til. Det finnes noe kompetanse i Øst-Finnmark, men spesielt i Vest- og Midt-Finnmark er det vanskelig for eierne å få tak i kvalifiserte håndverkere.

Strategisk satsing 3: Erfaringsbasert kunnskapsutvikling og forskning skal styrkes

Under denne satsingen pekes det på at lokale tilpasninger og variasjoner i metode- og materialbruk må være grunnlaget for kunnskapsutviklingen. All den tid det er store regionale og lokale forskjeller i

byggeskikk og tradisjoner, ulik tilgang på materialer og ulike internasjonale impulser, vil dette være en forutsetning.

Det nevnes at særlig kunnskapen om samiske bygninger og båter er tynn. Det er bra at kunnskapshullet her påpekes, og det bør søkes tettet ved oppfølging med konkrete tiltak i handlingsplanen.

Kunnskapsmangelen gjelder i stor grad også den fysiske kulturarven til nasjonale minoriteter, som dels har tatt opp i seg majoritetens skikker, dels har innført og skapt eget særpreg. Man kunne med fordel også sett nærmere på kulturarven til minoriteter generelt, da disse tradisjonelt har vært underkommunisert. Her i Finnmark har vi mange flerkulturelle kulturminner, og håndverksskikker knyttet til dette kunne også vært et spennende forskningsområde.

Oppfølging og mulige virkemidler:

Riksantikvaren skal følge opp håndverksstrategien med en handlingsplan, der det settes opp ulike tiltak som Riksantikvaren skal gjennomføre. Handlingsplanen vil også inneholde forslag og anbefalinger til fylkeskommuner, Sametinget og andre relevante institusjoner, sektorer og næringer.

I det videre arbeidet med handlingsplanen vil fylkeskommunedirektøren igjen påpeke viktigheten av at representanter fra Nord-Norge, og gjerne Finnmark, deltar.

Håndverksstrategien skal ha et langsiktig perspektiv, med en første varighet fram til 2035. Det virker fornuftig at handlingsprogrammet har en tidsramme på tre år i første omgang, så kan en endre kursen ettersom tiltak blir iverksatt og forhåpentligvis får effekt.

Oppsummering:

Fylkeskommunedirektøren stiller seg bak Riksantikvarens håndverksstrategi, med de satsinger og mål som er foreslått. Spesielt er det bra at mangelen på håndverkere i Nord-Norge påpekes, og at det framheves at håndverkermangelen er kritisk når det gjelder kompetanse på ivaretagelse av urfolk og nasjonale minoriteters kulturminner. For å nå målene i strategien kreves det en differensiert satsing i ulike deler av landet, noe strategien legger opp til.